

Приказ књиге

„ЈЕДАН СТАРИ ХЕРЦЕГОВАЧКО-БОКЕЉСКИ ПОГРАНИЧНИ СПОР“

проф. др Милана Р. Милановића

(Издавач: Друштво за архиве и повјесницу херцегновску, Херцег-Нови, 2014.)

Књига др Милана Р. Милановића под насловом „ЈЕДАН СТАРИ ХЕРЦЕГОВАЧКО-БОКЕЉСКИ ПОГРАНИЧНИ СПОР“, обрађује врло занимљив проблем из наше прошлости, дуготрајни процес спорења и договарања становника два сусједна села, Крушевица и Мокрина. Тај њихов спор је настао поводом коришћења сеоских комуница, практично заједничке сеоске имовине, коју углавном чине пашњаци, сјенокоси, шуме, воде. Проблем је настао, онда када су ова два сусједна села, етнички хомогена и истовјерна-православна, раздвојена неприродном, иновјерном, туђинском млетачко-турском граничном међом, последице Морејског рата 1699. године, при чему су се Крушевице нашле у саставу Турске, као Херцеговина, а Мокрине у саставу Млетачке републике, као дио Боке Которске.

Ово дјело уваженог др Милана Милановића, на конкретном примјеру, обрађује кратки временски период историје једне од најнепромјењивијих државних граница на Балкану. Аутор документовано, врло убједљиво показује неприродност једне међудржавне међе која, управо због своје неприродности, производи дуготрајне сукобе и спорове. То је заправо сликовит приказ динамизма историјског живота на једном „спорном“ парчету земљишта које гради изразиту планинску тромеђу Боке, Требиња и Дубровника. Али, и околности у којима је дошло до помјерања граничне линије са природних орографских размеђа у унутрашњост Боке, те стога и одсјецања од привремене млетачке „течевине“ двају предјела, села Крушевице и Суторина, која ће касније чинити општину Приморску у срезу Требињском, дакле поново административно одвојена од Боке.

Погранични спор Крушевичана и Мокрињана постојао је и трајао врло дуго. Аутор је у овој књизи, на основу аутентичних извора, тај „стогодишњи“ спор сагледавао у периоду од 1856. до 1931. године, и то кроз више потписаних споразума сеоских главара и других одабраних

народних представника, који су били сачињавани у присуству високих представника власти држава којима су ова села припадала.

Карактеристичан је, на примјер, споразум из 1874. године, у коме Крушевичани и Мокрињани поново претресају своје границе и уговарају рјешавање међусобних односа, кад су се њихови представници састали у Требињу, и то уз посредовање високих представника двије државе чији су они тада били поданици, дакле пред представницима царске (турске) и ћесарске (аустројске) власти. Уз то су као свједоци били присутни главари сусједних племена Зубаца и Суторине, која су се тада као и Крушевице такође налазила у турском Херцеговачком кадилуку. Протокол са тог састанка написан је на два језика, српски и турски, у два једнака оригинала. У овом крушевичко-мокрињском уговору, поред изјаве спремности да међусобно опраштају раније штете и обећавају помирење, као и да потврђују раније утврђене границе терена на којем ће Мокрињани „моћи пасти своје благо“ (што експлицитно значи да су сагласни да се тај терен налази на територији Бајкових Крушевица), чини се да су најважније одредбе овог споразума садржане у тачкама којима је уређено како ће, када и колико годишње накнаде Мокрињани плаћати Крушевичанима за коришћење њихових пашњака, односно како ће се процјењивати евентуална штета коју би Мокрињани причинили усјевима на Крушевичком замљишту.

Десетак година након Требињског уговора (1874), у Крушевицама је, 19. септембра 1883. године, одржан Крушевичко-Мокрински састанак, рекло би се опет на високом нивоу, с обзиром на присуство државних представника „двје владе“, Босанско-херцеговачке и Далматинске. Важно је напоменути да се овај састанак одржава пет година након Берлинског конгреса и аустројске окупације Босне и Херцеговине (1878), што значи да се и простор Бајкових Крушевица и простор Мокрина тада налазе у домену исте државне (аустројске) власти. Притом су и двије провинције - БиХ и Далмација (која је тада административно обухватала и Боку), имале своје локалне владе. Стога се и на овом састанку јављају представници те двије владе: крушевичку страну заступа Босанско-херцеговачка влада (али више није турска него аустројска), док мокринску страну заступа Далматинска влада.

Аутор документује да међуплеменски крушевичко-мокрински сукоби нијесу престали ни у новој држави након јужнословенског уједињења 1918. године, од када се Крушевице и Мокрине налазе у истој држави, Краљевини СХС односно Краљевини Југославији, али не и у истом срезу, па ни у истој општини. Притом указује на занимљиву чињеницу да, иако су ова два села већ била заједно у својој држави (ослобођени и турског и аустројског ропства и турског), Крушевице

и Мокрине су још, чак и у главама образованих и врло угледних људи, представљале два свијета (нпр. и угледни политичар Мирко Комненовић у једном свом службеном писму и не помиње Крушевичане, за њега су то још увијек само „далеки“ Херцеговци, али потврђује да се овај очигледно за обје стране врло важан спор, на високом нивоу рјешавао закулисно, уз обострано лобирање у министарствима и посланичким клубовима у престоници, а како изгледа и он сам учесник у томе, каже да је „неко био плаћен да ради у корист Херцеговаца“ а потом сугерише да Мокрињани за рјешење у њихову корист „*поблагодаре нашем посланику*“).

Проблеми су се дакле пренијели и у доба нове, државе СХС, односно Југославије. Измјењују се писма између општинских власти у Новоме и Требињу, а уз то и једна и друга општинска власт се обраћа и вишим инстанцама. Сви ти дописи испољавају забринутост због чињеница на које се указује у тим дописима: да једни насилно уgone своју стоку тамо гдје други имају искључиво право, да сељани долазе оборужани пушкама, да може доћи до крвопролића, да једни траже заштиту од звјерских напада других, да се треба бојати немилых посљедица, да је чак неминовно крвопролиће, јер су и једни и други наоружани ватреним оружјем, да су се послјије свађе дигли на оружје, да је жандармерија спријечила да не буде жртава. Ово су били довољно убједљиви разлози, да се власт озбиљно позабави овим питањем. Услиједили су одређени привремени споразуми, који нијесу дали неки помак, па је чак дошло до тога да Новска општина 1928. године, донесе „*Одлуку о заметању парнице проти села Крушевица (Херцеговина) за присвајање општинског земљишта у Мокринама*“. У књизи се констатује да нема поузданих показатеља да ли је спор и покренут.

Поред документованог и зналачког осликавања сукобљавања, договарања и спорења људи поводом конкретне проблема, књига др Милана Милановића, пружа нам податке за сазнавање и закључивање о многим околностима из времена које садржај књиге обухвата. Свакако је најважнији закључак, да су се све реакције, незадовољних и оштећених, завршавале без неких трагичнијих посљедица, као што су, убиства, тешка повређивања, паљевине и слично, што би свакако оставило дуготрајне и тешко излијечиве посљедице. Ипак туђинска граница, није могла да битије разбије националну и вјерску хомогеност људи Крушевица и Мокрина.

Књига садржи доста података о начину живота. Дати су и значајни демографски подаци и одређена анализа пропадања села, стим што аутор књиге, очигледно по природи оптимиста, изражава наду, да се ревитализација села добрим дијелом може очекивати од реализације « трансверзалног трансорјенског пута », по једној ранијој ауторској развојној идеји.

На крају, може се констатовати да нам је др Милан Милановић

понудио једну лијепу, по садржају веома интересантну, књигу и што је посебно значајно, све у њој је документовано архивском грађом коју књига читаоцима ставља на увид. На одређени начин књига је, у моралном смислу, и поучно штиво, јер њезин садржај преферира споразумјевање као начин рјешавања веома важних међуљудских проблема и неспоразума. Увјерљиво потврђује податак о скоро стогодишњем договарању у конкретном случају, без испољавања бруталног насиља да се то постигне. То што је за поуку, очигледно је дало резултат и у процесу штампања ове књиге, јер су трошкове споразумно на равне части подијелили, један Крушевичанин и један Мокрињанин, а што, на симпатично-симболичан начин, потврђује да је, истина много времена по одласку Турака и Млечића, наступило сигурно помирење међу овим селима.

Др Шпиро Вуковић

(ријеч на представљању књиге, 27. августа 2014.
године, код Манастира Савина, на традиционалној Крушевичкој
вечери уочи манастирске славе)